

Dağ Halkının Kahramanı / Too Elinin Baatyry (1935) Raykan Şükürbekov (1913–1962)

Kaynakça:

Şükürbekov, R. (2016). *Okurun Kitaplığı [Okurmandyn kitep tekçesi]* (Toplu Eserler, Cilt 19; M. Tekeşova ve A. Tursunaliyeva, Ed.). Bişkek: Print-Express.

GENEL BİLGİ

Yazar

Raykan Şükürbekov (1913–1962), Kırgız şairi, yazarı, oyun yazarı, oyuncusu ve çevirmenidir. Talas bölgesinin Kara-Buura ilçesine bağlı Ak-Çiy köyünde (günümüzde Suuluu-Maimak köyü) doğmuştur. Kırk dokuz yaşında vefat eden Şükürbekov, kısa süren yaşamına rağmen, Kırgız edebiyatı ve tiyatrosunun gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.

1920'li yıllarda Kırgız köylerinde okulların henüz yeterince yaygın olmaması nedeniyle Şükürbekov, ilk eğitimini 1923–1926 yılları arasında Kazakistan'ın Cambıl bölgesinde bir yetimhanede almıştır. İlk eseri olan “Carkınay” adlı hikâyesi, 1929 yılında *Yeni Kültür Yolunda (Jany Madaniyat Jolunda)* dergisinde yayımlanmıştır. 1929–1933 yılları arasında günümüzde Bişkek olarak adlandırılan Frunze'deki Pedagoji Teknik Okulu'nda eğitim görmüştür. Mezuniyetinin ardından Kırgız Devlet Tiyatrosu'nda çalışmaya başlamıştır.

Şükürbekov'un “Mücadele” (*Küröş*) adlı oyunu, Kırgız Devlet Dram Tiyatrosu'nun 1934–1935 sezonunun açılış eseri olmuş ve Birinci Kırgız Yazarlar Kongresi'nden sonra sahnelenen ilk özgün Kırgız tiyatro eserleri arasında yer almıştır. Yazar aynı zamanda bu oyunun baş rollerinden birini canlandırmıştır. Daha sonraki tiyatro eserleri arasında “Mezarlar Arasında” (*Beyit arasynda*, 1934), “Aydar” (*Aidar*, 1936) ve “Capalak Catpasov” (*Japalak Jatpasov*, 1936) bulunmaktadır.

Savaş sonrası yaralı olarak döndükten sonra kendisini ağırlıklı olarak edebî çalışmalara adanmıştır. Komedi türündeki eserleri arasında “İki Dost” (*Eki dos*), “Yeşil Orman” (*Jashyl tokoy*), “Benim Köyüm” (*Menin aylym*) ve “İyi İnsanın İyiliği” (*Jakşının şarapaty*) yer almaktadır. Şiir kitapları ise *Şiirler ve Fıkralar (Yrlar jana tamsilder, 1957)*, *Ala-Too'nun Yankısı (Ala-Too janyrygy, 1958)*, *Şiirler (Yrlar, 1961)* ve *Seçme Şiirler (Tandalgan yrlar, 1963)* adlarıyla yayımlanmıştır. Ayrıca çocuk edebiyatı alanında da eserler vermiş; *Kutlama Mektubu (Kuttuktoo katy)*, *İki Tavşan (Eki koyon)*, *Karga (Karga)* ve *Köpeğin Hikâyesi (Ittin jomogu)* gibi kitaplar yazmıştır.

Şükürbekov, Rus ve Avrupa edebiyatının önemli eserlerini Kırgız okurlarına kazandıran önemli bir çevirmen olarak da tanınmaktadır. Griboyedov'un *Akıldan Bela (Gore ot uma)* adlı eserini, Anton Çehov'un hikâyelerini, *Fırtına Habercisi Türküsü (Pesnya o burevestnike)* adlı eseri ve Friedrich Schiller ile Molière'in çalışmalarını Kırgızcaya çevirmiştir. Ayrıca İvan Krılov'un 118 fablını da tercüme etmiştir. Çeviri alanındaki en büyük başarısı ise Firdevsî'nin *Şehnâme* adlı eserinden 21.000'den fazla mısrayı Kırgızcaya aktarmasıdır.

Raykan Şükürbekov, 1962 yılında kırk dokuz yaşında hayatını kaybetmiştir.

Eser

R. Şükürbekov'un *Dağ Halkının Kahramanı (Too Elinin Baatyry)* adlı povesti 1935 yılında yazılmıştır. Eser, 1969 yılında yeniden yayımlanmıştır. Ancak Şükürbekov'un ağırlıklı olarak şiir, tiyatro eserleri ve çeviriler kaleme alması nedeniyle bu türdeki anlatıları oldukça sınırlıdır. 2016 yılında yazarın bütün eserlerini kapsayan bir külliyat, Kırgızistan Ulusal Bilimler Akademisi tarafından derlenerek yayımlanmıştır.

Arka Plan

Eser, XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında Kırgız halkının yaşadığı tarihsel acıları konu edinmektedir. Uzun yıllar boyunca sıradan Kırgız emekçileri adaletsiz bir toplumsal düzen içinde yaşamıştır. Zengin toprak sahipleri yoksul işçileri sömürmüş, onlara düşük ücret vermiş, kötü davranmış ve onları hizmetçi gibi çalıştırmıştır. Bazı yerel yöneticiler ise kendi halklarını korumak yerine, güç ve çıkar elde etmek amacıyla Rus sömürge yönetimiyle iş birliği yapmıştır. Bu baskıcı düzen, yoksul insanların haklarını, onurlarını ve umutlarını ellerinden almıştır.

1916 yılında Rus İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı sırasında Orta Asya halklarından erkekleri cephe gerisinde çalıştırmak üzere zorunlu hizmete alma kararı vermiştir. Bu karar, Kırgız halkının hem sömürge yönetimine hem de yerel baskılara karşı ayaklanmasına neden olmuştur. Ancak isyan Rus birlikleri tarafından sert bir şekilde bastırılmış; birçok insan öldürülmüş ve köyler yok edilmiştir. On binlerce Kırgız ailesi, Urkun olarak bilinen büyük göç sırasında Tanrı Dağları'nı aşarak Çin'e sığınmak zorunda kalmıştır. Sürgün sırasında insanlar açlık, esaret, ailelerinden ayrılma ve ölüm gibi büyük acılar yaşamıştır. 1917 Rus Devrimi'nden sonra hayatta kalanlar yıkıma uğramış topraklarına geri dönmeye başlamıştır.

Arstan'ın hikâyesi, Kırgız halkının kolektif hafızasında yer alan baskı, direniş, sürgün ve özgürlük ile adalet arayışını yansıtmaktadır.

KIŞILAR

Şarşen – Arstan'ın trajik yaşam öyküsünü anlatan hikâye anlatıcısı.

Arstan – baskı ve adaletsizliğe karşı mücadele eden cesur emekçi ve eserin başkahramanı.

Arstan'ın Babası – yoksulluk içinde yaşayan yaşlı işçi; sıradan insanların çektiği acıları temsil eder.

Arstan'ın Oğlu – Arstan'ın zorlu yaşam mücadelesi boyunca koruduğu küçük çocuğu.

Derbiş – yoksulları sömüren ve onlara zulmeden acımasız toprak sahibi.

Aşırkul – Arstan'ı takip eden ve ona saldıran çıkarıcı toprak sahibi.

Tutkuçbay – kıskançlığı nedeniyle Arstan'a ihanet eden toprak sahibi.

Şamırkan – Arstan'a karşı kurulan komplolara katılan yozlaşmış yönetici.

Vasiliy – Arstan'ın sadık dostu olan Rus askeri.

Vasiliy'in Annesi – Arstan'a sığınacak yer ve destek sağlayan merhametli kadın.

Bayıncırgal – Arstan'ı çalıştıran Kalmuk soylusu.

Nurdum – Çin'in Kulca şehrinde faaliyet gösteren sömürücü tüccar.

Sanan – Arstan'ın karşı çıktığı ve direndiği zengin Kalmuk beyi.

ÖZET

1933 yılında Issık Göl kıyısında, Kırgız halk geleneğinin üç önemli temsilcisi Karamoldo, Osmonkul ve Şarşen, arabalarının bozulması sonucu yolda kalırlar. Gece boyunca müzik eşliğinde sohbet eder, çeşitli hikâyeler anlatırlar. Bu sırada Şarşen, Arstan'ın trajik yaşam öyküsünü anlatmaya başlar.

Yoksul bir ailede dünyaya gelen Arstan, küçük yaşta annesini kaybeder ve acımasız toprak sahipleri Derbiş, Aşırkul ve Tutkuçbay'ın yanında çalışmak zorunda kalır. Bu kişiler onun emeğini sömürür, onurunu kırar ve dürüstlüğüne, gücüne ve cesaretine rağmen ona ihanet ederler. Arstan, kurt saldırıları, eşkıyaların kurşunları ve derin bir kuyuya hapsedilmek gibi birçok zorluğun üstesinden gelir. Kız kardeşi, zulümden kaçarken boğularak hayatını kaybeder. Ancak Arstan sonunda babasına kavuşur, evlenir ve bir oğlu olur.

1916 yılında Rus İmparatorluğu yönetiminin Kırgız erkeklerini savaş sırasında cephe gerisinde çalıştırmak üzere zorunlu hizmete alma kararı, halk arasında büyük bir öfkeye yol açar. Arstan, bu adaletsizliğe karşı direnişe öncülük eder. Ancak ayaklanma Rus birlikleri tarafından acımasızca bastırılır ve Kırgız halkı Tanrı Dağları'nı aşarak Çin'e kaçmak zorunda kalır. Sürgün sırasında Arstan, ailelerin köle pazarlarında satılmasına tanık olur; Ürümqi'de yol arkadaşlarının ihanetine uğrar ve bir tüccarın yanında köle olarak çalıştırılır. Kaçmayı başararak vatanına döner, ancak karısı onu gördüğünde yaşadığı acılara dayanamayarak hayatını kaybeder.

Oğlunu yanına alarak yıkıma uğramış vatanına dönen Arstan, Rus dostu Vasiliy'nin yanında sığınacak yer bulur. Ancak düşmanları onların peşini bırakmaz. Son çatışmada iki dost da yaralı olarak göle düşer ve Arstan'ın çocuğu kıyıda tek başına ağlayarak kalır.

OLAYLAR

Kırgız Sözlü Kültürünün Üç Ustası Temmuz ayının sonlarında ya da ağustos ayının başlarında, Issık Göl kıyısında kuma saplanmış bir at arabası duruyordu. Arabanın yanında, Kırgız sözlü kültürünün üç ünlü temsilcisi oturuyordu: komuz ustası Karamoldo, ozan ve doğaçlama şairi Osmonkul ile nüktedan halk anlatıcısı Şarşen. Her biri farklı bir sanat dalında ustalaşmıştı. Beyaz kalpağı ve siyah çapanıyla Karamoldo geleneksel komuz müziğini temsil ediyor, Osmonkul şiir söyleme ve türkü söyleme ustalığıyla tanınıyordu. Şarşen ise keskin zekâsı, nükteli anlatımı ve mizahi hikâyeleriyle çevresindekileri eğlendiriyordu.

Issık Göl Kıyısında Türkülerle Geçen Bir Gece 1933 yılında Tosor köyüne yaptıkları yolculuk sırasında bindikleri at arabası bozulunca yolcular, Şarpıldak köyünde geceyi geçirmek zorunda kaldılar. Uyuyamayınca gece boyunca türküler söylediler, hikâyeler anlattılar ve müzik yaptılar. Ünlü ozan Osmonkul komuz eşliğinde ezgiler söylerken, Karamoldo Kırgız atlılarının ruhunu ve tabiatın güzelliğini yansıtan geleneksel melodiler çaldı. Issık Göl'ün durgun suları ve uzaktan gelen kuğu sesi, onları gölün eski efsanesini hatırlamaya yöneltti. Rivayete göre büyük bir deprem sonucunda görkemli bir şehir gölün suları altında kalmıştı. Anlatıcı daha sonra bu düşünceleri bir kenara bırakarak Şarşen'in dikkat çekici hikâyesini dinlemeye başladı.

Arstan: Yoksulluk ve Adaletsizlikle Şekillenen Bir Hayat Şarşen, yoksulluk ve toplumsal eşitsizlik içinde büyüyen cesur genç Arstan'ın yaşam öyküsünü anlattı. Annesini küçük yaşta hastalık nedeniyle kaybeden Arstan'ın annesi, yoksul babası tarafından sessizce toprağa verildi. Arstan ise çocukluğundan itibaren ağır çalışma koşulları altında büyüdü ve zamanla gücü, becerisi ve zekâsı sayesinde çevresindekilerin takdirini kazandı. Ancak yoksulluk onu, büyük sürülerle sahip zengin toprak sahibi Derbiş'in hizmetine girmeye mecbur bıraktı. Derbiş, sahip olduğu büyük sürülerle ayrıcalıklı sınıfı temsil ediyor; açgözlü ve çıkarıcı tavrıyla işçilerine hak ettikleri ücreti vermemek için her fırsatı değerlendiriyordu. Arstan'ın yaşam öyküsü aracılığıyla eser, dürüst emeğin onuru ile adaletsiz bir toplumsal düzenin acımasızlığı arasındaki keskin karşıtlığı ortaya koydu.

Derbiş'in Arstan'ı Aşağılaması Zengin Derbiş, işçilerine vereceği ekmeği azaltması ve ücretlerini ödememek için çeşitli yollar araması konusunda yaşlı eşine talimat vermişti. Arstan, dağlarda sürüyü koruduktan sonra Derbiş'in kısıraklarından birine binerek köye döndüğünde, Derbiş büyük bir öfkeye kapıldı. Arstan, kurttan korumak amacıyla ata bindiğini saygılı bir şekilde açıklamasına rağmen Derbiş onu dinlemedi; ona vurdu, kalpağını yırttı ve herkesin önünde küçük düşürdü. Arstan, gördüğü kötü muameleye rağmen sakinliğini korudu. Diğer hizmetkârlar da zengin kişinin tarafını tutarak ona hakaret ettiler. Bu olay, köy yaşamına hâkim olan acımasızlığı, açgözlülüğü ve adaletsizliği açıkça ortaya koydu.

Arstan'ın Daha İyi Bir Hayat Arayışıyla Ayrılması Dövülüp aşağılandıktan sonra Arstan, yüzündeki kanı sessizce sildi ve Derbiş'in yanında çalışmayı bırakmaya karar verdi. Köyün ileri gelenlerinin önünde, iki yıl boyunca açlık, soğuk ve zorluklara rağmen Derbiş'in atlarına sadakatle baktığını, ancak hiçbir zaman hak ettiği ücreti alamadığını anlattı. Ölen bir tayın bedelinden yapılan haksız kesintiyi bile kabul etmesine rağmen, yalnızca emeğinin karşılığı olan ücretini istediğini söyledi. Ancak Derbiş bunu reddetti ve onu gönderdi. O gece Arstan, umutsuzluğa kapılmadan sessizce tek başına oturdu. Yanında yalnızca sadık köpeği vardı. Tehlikeli bir nehri geçerek bilinmeyen bir geleceğe doğru tek başına yola çıktı.

Arstan'ın Çektiği Sıkıntılar ve Evine Dönüşü Günlerce dolaştıktan sonra Arstan, terk edilmiş bir mezarlığa ulaştı ve eski mezarlar arasında dinlendi. Daha sonra üzerine saldıran bir kurdu etkisiz hâle getirerek yoluna devam etti. Yolculuğu sırasında farkında olmadan bir eşkıya grubunun saklandığı yere girdi. Eşkıyalar onu bir tehdit olarak görerek etrafını sardılar ve vurarak öldüğünü düşündüler ve orada bıraktılar. Ancak kurşun kolunu yaralamış, hayatına son vermemişti. Kendine geldikten sonra açlık, yorgunluk ve kavurucu sığağa rağmen ıssız topraklarda ilerlemeye devam etti. Şafak vakti sonunda ba-

basının kulübesine ulaştı ve yaşlı babasını ile açlıktan ölmek üzere olan küçük kız kardeşini buldu. Onlara eklemek bulacağına söz veren Arstan, ailesini kurtarmaya karar verdi.

Arstan'ın Başka Bir Zengin Kişinin Yanında Çalışması Açlık içindeki ailesine destek olabilmek için Arstan, bu kez zengin Aşırkul'un yanında çalışmaya başladı. Aşırkul dışarıdan nazik ve sakin görünmesine rağmen, tatlı sözlerle hizmetkârlarını etkileyen ve onları sömüren kurnaz biriydi. Yaklaşık bir yıl çalışmasına rağmen Arstan emeğinin karşılığını alamadı. Bunun üzerine yaşlı babası, oğlunun ücretini istemek için Aşırkul'un yanına gitti. Aşırkul'un evinde bir molla, zengin kişiler ve bölgenin ileri gelenleri de dâhil olmak üzere birçok nüfuzlu kişi toplanmıştı.

Sahte Cömertlik Aylar süren sadık hizmetin ardından Arstan'ın yaşlı babası, ücret olarak vaat edilen buzağıyı almak için zengin Aşırkul'un yanına gitti. Aşırkul yaşlı adamı sıcak bir şekilde karşıladı; onu ikramlar, dinî sohbetler ve övgü dolu sözlerle oylarken, bir yandan da verdiği sözü yerine getirmemenin bir yolunu arıyordu. Bu sırada ağır bir hastalık nedeniyle güçsüz düşen Arstan, güçlülükle eve ulaştı ve yorgunluk ile yüksek ateşten yere yığıldı. Babası oğlunun bu hâlini görünce büyük bir üzüntü yaşadı; ancak evde bulunan zengin konuklar onun durumuna gerçek bir ilgi göstermedi. Sonunda Aşırkul, ortalıkta dolaşan bir buzağıyı gösterdi; fakat yaşlı adama hayvanı götürmesi için bir ip bile vermedi. Babası, verilen sözün yerine getirildiğine inanarak minnet duygusuyla oradan ayrıldı. Ancak Aşırkul'un daha sonra buzağıyı geri alma niyetinden habersizdi.

Yoksulluğun Bedeli Açlık ve sıkıntılar hayatlarını kuşattıkça Arstan'ın ailesi daha da büyük bir yoksulluğa sürüklendi. Küçük kız kardeşi sürekli açlık çekiyor, güçsüz düşen babaları ise zengin Aşırkul'un yanında hakkı olan ücreti almadan çalışmaya devam ediyordu. Bir gün şiddetli bir fırtına sırasında bir kısarak kayboldu. Aşırkul, yaşlı çobanı ihmalkârlıkla suçlayarak acımasızca dövdü. Daha fazla cezalandırılmaktan kurtulmak için yaşlı adam, kaybın karşılığı olarak bir yıl daha ücretsiz çalışmayı kabul etmek zorunda kaldı. Bu zulüm ailenin hayatını derinden sarstı. Yaşlı adam kanlar içinde ve baygın hâlde yatarken, kızı yanında ağlıyor; hâlâ hastalığının etkisinde olan Arstan ise çaresizce bu durumu izliyordu.

Arstan Özgürlüğünü Kazanır ve Belirsiz Bir Geleceğe Doğru Yola Çıkar Yaklaşık bir yıllık hizmetin ardından Arstan, zengin Aşırkul'a olan borcunu tamamlamaya yaklaştı. Sürüyü koruduğu bir sırada üç at hırsızıyla karşılaştı. Ağır şekilde dövülmesine rağmen onlarla mücadele ederek hırsızları etkisiz hâle getirdi ve çalınan atları geri aldı. Köylüler onun cesaretini övdüler ve yakalanan hırsızları yetkililere teslim ettiler. Arstan'a ödül olarak verilen at, uzun zamandır beklediği özgürlüğün simgesi oldu. Ancak talihsizlikler peşini bırakmadı; satamadan önce at öldü. Başkalarının yardımına muhtaç kalmaktan utanan Arstan, yaşlı babası ve küçük kız kardeşiyle birlikte oradan ayrılmaya karar verdi. Üçü, uzak Ala-Too dağlarına doğru yola çıktılar ve sakin bir gölün kıyısında geceyi geçirdiler. Önlerinde onları nasıl bir geleceğin beklediğini bilmeden yolculuklarına devam ettiler.

Arstan'ın Tutkuçbay'ın Yanında Çalışmaya Başlaması Dağlarda yaşayan akrabalarının yanına sığınmak isteyen Arstan, zengin Tutkuçbay'ın evinde çalışmaya başladı. Tutkuçbay dışarıdan cömert biri gibi görünse de, karakteri büyük çelişkiler taşıyan bir insandı. Hayvanlara karşı merhametli davranır, zaman zaman misafirlerine iyi davranırdı; ancak sürekli başkalarını eleştirir, komşularını kıskanır, dedikodudan hoşlanır ve çevresindekileri küçümseyerek saygınlık kazanmaya çalışırdı. Yaşına rağmen ahlaki açıdan yozlaşmış biriydi; kendi kızından daha genç bir kızla evlenmiş ve genç kadınlara karşı uygunsuz davranışlar sergilemişti. Arstan, yılda yalnızca iki keçi ve bir koyun karşılığında çoban olarak çalışmayı kabul etti ve böylece sömürü ile adaletsizliğin hüküm sürdüğü başka bir evin hizmetine girdi.

Arstan'ın At Hırsızlarını Yakalaması Bir gece Arstan, Tagay Bay'ın atlarını korurken üç hırsız gizlice sürüye yaklaştı. Amaçları, kimse fark etmeden atları çalıp kaçmaktı. Hırsızlar Arstan'a saldırdı, ancak o cesaretle karşı koydu. Sayıca üstün olmalarına rağmen üç adamı da yenerek bağladı. Olayı duyan Tagay Bay, genç bir adamın böylesine tehlikeli hırsızların üstesinden gelmiş olmasına inanmakta zorlandı. Arstan zaferiyle övünmedi; yalnızca gerçeği anlattı. Olayı duyan herkes onun cesaretine, gücüne ve dürüstlüğüne hayran kaldı.

Tutkuçbay'ın İhaneti ve Arstan'ın Sadakati Hırsızlık olayının gerçeğini öğrendikten sonra Tutkuçbay'ın Arstan'a karşı tutumu değişti. Gizlice Arstan'ı Tagay'ın yanına göndererek onu hırsızlıkla suçlamayı planladı, ancak gerçek niyetini açıkça ortaya koyamadı. Bu sırada Tagay, Arstan'a para, yiyecek ve saygı göstererek onu değerli bir insan olarak kabul etti. Daha sonra Tutkuçbay, Arstan'ı yanından uzaklaştırdı ve ona ihanet ederek zarar vermeye çalıştı. Ancak Arstan, kendisine iyilik yapan birine karşı kötülük yapmayı reddetti. Tutkuçbay, Tagay'dan kızıyla ilgili bir mektup alınca kıskançlığa kapıldı ve Arstan'ın giderek artan itibarından korkarak ona karşı planlar yapmaya başladı.

Arstan'ın İhanete Uğraması ve Kuyuya Hapsedilmesi Arstan, çevresindeki tehlikeden habersiz olarak güneş batıncaya kadar tarlada çalıştı. Tutkuçbay ise onu gece Tagay Bay'ın yanına gönderip hırsızlığa zorlamayı gizlice planlıyordu. Ancak Arstan, hırsız olmayı kabul etmedi. Daha sonra Arstan uyurken üç kişi bıçaklarla onu öldürmeye geldi, fakat köpeklerin saldırması onları korkutup kaçırdı. Ertesi gün Tutkuçbay, Arstan'a bir kuyu kazmasını emretti. Arstan beş gün boyunca derin kuyunun içinde çalıştı; yukarı baktığında yalnızca gökyüzündeki yıldızları görebiliyordu. Ailesi onun yolunu beklerken, ortalıkta Arstan'ın kaybolduğu ya da öldürüldüğü söylentileri yayılmaya başladı.

Arstan'ın At Hırsızlarını Yakalaması Bir gece Arstan, Tagay Bay'ın atlarını korurken üç hırsız gizlice sürüye yaklaştı. Hırsızlar, kimse fark etmeden atları çalıp kaçmayı planlıyorlardı. Ancak Arstan'ın karşısına çıktıklarında ona saldırdılar. Arstan, sayıca üstün olmalarına rağmen cesaretle karşı koydu. Ağır darbeler almasına rağmen üç hırsız da yenmeyi başardı ve onları bağladı. Daha sonra Tagay Bay bu olayı duyduğunda, tek bir genç adamın böylesine tehlikeli üç hırsızın üstesinden gelmiş olmasına inanmakta zorlandı. Arstan ise kazandığı zaferle övünmedi; yalnızca yaşananları olduğu gibi anlattı. Onun cesareti, gücü ve dürüstlüğü olayı duyan herkes tarafından takdir edildi.

Arstan'ın İhanete Uğraması ve Kuyuya Hapsedilmesi Arstan, çevresinde gelişen tehlikeden habersiz bir şekilde güneş batıncaya kadar tarlada çalıştı. Tutkuçbay ise gizlice onu gece Tagay Bay'ın yanına göndermeyi ve hırsızlık yapmaya zorlamayı planlıyordu. Ancak Arstan, böyle bir kötülüğe ortak olmayı ve hırsızlık yapmayı kesinlikle reddetti. Daha sonra Arstan uyurken, üç kişi ellerinde bıçaklarla onu öldürmek için yanına geldi. Ancak köpeklerin saldırması üzerine korkarak kaçtılar. Ertesi gün Tutkuçbay, Arstan'a bir kuyu kazmasını emretti. Arstan beş gün boyunca derin kuyunun içinde çalıştı; yukarı baktığında görebildiği tek şey gökyüzündeki yıldızlardı. Bu sırada ailesi onun dönüşünü bekliyordu. Ancak günler geçtikçe Arstan'ın kaybolduğu ya da öldürüldüğü söylentileri yayılmaya başladı.

Yaşlı Adamın Kaçışı ve Arstan'ın Dönüşü Arstan'ın öldürüldüğü söylentisini duyan yaşlı adam, yani Arstan'ın babası, kızıyla birlikte köyden ayrılmaya karar verdi. Gece yarısı kızının elinden tutarak sessizce kaçtı. Tutkuçbay onların gidişini fark etti, alarm verdi ve peşlerine adamlarını gönderdi. Karanlıkta yol alırken yaşlı adam ve kızı taşkın bir nehre ulaştılar. Kız ilerlediği sırada yer çöktü ve güçlü akıntı onu sürükleyip götürdü. Yaşlı adam kızını kurtaramadı ve derin bir acı içinde yoluna yalnız devam etti. Bu sırada Arstan kuyudan çıkarılmış ve serbest bırakılmıştı. Hırsızların yaşam tarzını reddeden Arstan, köyüne geri döndü. Babası oğlunu sağ salım görünce büyük bir sevinç yaşadı. Daha sonra Arstan, zorluklar yaşamış genç bir kadınla evlendi ve yeni bir hayata başladı.

Arstan'ın Oğlunun Doğumu ve Atının Çalınması Fırtınalı bir kış gecesinde Arstan, karısının doğum sancıları çektiği sırada sönmekte olan ateşin yanında sessizce oturuyordu. Yaşlı adam ona yardım etti ve kadın bir erkek çocuk dünyaya getirdi. Çocuğun doğumundan kısa bir süre sonra Aşırkul'un adamları gizlice gelip Arstan'ın atını çaldılar. Aile çaresiz ve yoksul kaldı. Yıllar sonra Arstan zenginlerin yanında çalışmaya devam etti, ancak uğradığı haksızlığı ve geçmişte yaşadığı acıları hiçbir zaman unutmadı. Hayatına genç bir kadın girince onunla evlendi ve yeni bir başlangıç yaptı. Ancak kaybettiği atın ve geçmişte çektiği sıkıntıların hatırası hep içinde kaldı.

Arstan'ın Gizli Emirden Haberdar Olması 1916 yılında Arstan, Akçözün köyünden gizli bir mektup geldiğini duyduktan sonra yorgun bir şekilde evine döndü. Mektup, saygın bir yerel yönetici olan Şamırkan'a gönderilmişti. Şamırkan, mektubu dinlemek üzere molla, Kojomkul beyi, Talip ve diğer köy ileri gelenlerini toplantıya çağırdı. Molla zarfı açarak mektubu yüksek sesle okudu. Mektup, Rus İmparatorluğu yetkililerinden gelen ve resmî kanallar aracılığıyla gönderilen gizli bir emirdi. Yaşlılar dikkatle dinleyerek

emrin anlamını tartıştılar. Arstan ve köylüler, bu emrin hayatlarını etkileyebilecek önemli bir karar olduğunu anladılar.

Zorunlu İşçi Seferberliği Çağrısı (1916) 1916 yılında, I. Dünya Savaşı sırasında Rus İmparatorluğu, Türkistan halkından cephe gerisinde çalıştırılmak üzere erkekler göndermesini istedi. Yerel yöneticilere gönderilen gizli bir emirle, halkta isyan çıkarmadan erkeklerin toplanması istendi. Emir, her yüz haneden on dokuz kişinin gönderilmesini öngörüyordu. Birçok ailenin yalnızca bir oğlu olduğu için köylüler büyük bir üzüntü içinde toplandı. Çar'ın onuruna bir at kurban ettiler, ancak kendilerini çaresiz ve öfkeli hissediyorlardı. Saygın bir genç savaşçı olan Arstan, elinde mızrağıyla halkın karşısına çıktı. Ne yapmaları gerektiği sorulduğunda, birlik olmaları ve kaderleriyle yüzleşmeleri gerektiğini söyledi. Ardından haksızlığa karşı direnmek için atına binip uzaklaştı.

Arstan Aleyhine Yazılan Gizli Mektup Rus yetkililerden gelen emirden sonra yerel yönetici Şamırkan, Arstan'ın öldürülmesi için Rus makamlarına gizli bir mektup yazdı. Arstan'ı, köylüleri birleştirmek ve zorunlu işçi seferberliğine karşı çıkmakla suçladı. Halkı isyancı olarak gösterdi ve yetkililerden cezalandırılmalarını istedi. Mektubu yazdıktan sonra Şamırkan öfkeye kapıldı ve emre karşı çıkan Kırgız halkını aşağıladı. Yetkililerden destek alarak direnişi yok edeceğine söz verdi. Bu mektup, onun kendi halkına ihanetini ve sömürge yönetimine bağlılığını ortaya koydu.

Ayaklanmanın İlk Çatışması Arstan, boluşun elçisine saldırıp onu ele geçirdikten sonra direniş haberi hızla yayıldı. Rus yetkilileri ayaklanmayı bastırmak için Taşkent'ten asker gönderdi. Savaş haberleri köylere ulaştıkça halk arasında korku ve öfke yayıldı. Rus birlikleri Pişpek'i kuşattı ve Kırgız köylerine karşı harekete geçti. Arstan halkını topladı ve atlarına binerek saldırıya geçmelerini emretti. Kırgız savaşçıları mızrakları ve atlarıyla ateşli silahlara sahip askerlere karşı cesurca savaştılar. Çatışma sırasında birçok kişi hayatını kaybetti. Arstan'ın atı yaralandı ve savaşçılar geri çekilmek zorunda kaldı. Bu çatışma, şiddetli baskı döneminin başlangıcı oldu.

Yenilginin Ardından Savaştan sonra Aşırkul, Arstan'ı bulmak için ölen askerlerin ve köylülerin arasında arama yaptı. Şiddet sırasında öldürülen kadınlar ve çocuklar da dâhil olmak üzere birçok kurban gördü, ancak Arstan'ın cesedine hiçbir yerde rastlanmadı. Aşırkul aramaya devam etti ve geride kalan isyancıları yakalamak için askerler gönderdi, fakat Arstan kaçmayı başardı. Katliamdan ve yeni saldırı korkusundan dolayı büyük bir yıkım yaşayan halk, kendi yurdunu terk etmek zorunda kaldı. Halkından kopan ve atı olmayan Arstan, kaçan insanların ardından yaya olarak ilerledi. Köyler boşaldı, evler terk edildi, aileler topraklarını ve hatıralarını geride bırakarak büyük bir acıyla yola çıktı.

Kırgızların Çin'e Göçü 1916 yılındaki isyanın acımasızca bastırılmasından sonra Kırgız halkı kendi yurdunu terk etmek ve Çin'e sığınmak zorunda kaldı. Aileler çocuklarını, yaşlı yakınlarını ve hayvanlarını yanlarına alarak, kurtarabildikleri birkaç eşyayla yola çıktılar. Dağları aşan bu yolculuk, açlık, soğuk, yorgunluk ve kayıplarla dolu büyük bir trajediye dönüştü. Yol boyunca birçok insan hayatını kaybetti, bazıları ise sevdiklerinden ayrıldı. Arstan halkının çektiği acılara tanık oldu ve insanların neden böyle bir haksızlığa katlanmak zorunda kaldığını sorguladı. Mülteciler, köylerini, topraklarını ve atalarından kalan yurtlarını geride bırakarak Turfan ve Kaşgar yönündeki dağ geçitlerinden ilerlediler.

Dağları Aşan Büyük Göç Kırgız mülteciler Çin'e doğru ilerlerken Tanrı Dağları'nın zirveleri karla kaplanmıştı. Bitkin düşen insanlar, çocuklarını, yaşlılarını ve eşyalarını soğuk ve ıssız dağ yollarından sürükleyerek taşıyorlardı. Köpekler sürülerin peşinden gidiyor, atlar yorgunluktan sendeleyerek yürüyemiyor, develer ağır yükleri taşıyordu. Arstan, halkının çektiği acıları sessizce izliyor ve bütün milletin kederini yüreğinde taşıyordu. Kadınlar ağlıyor, çocuklar titriyor, yaşlılar kaybettikleri yurtlarının yasını tutuyordu. Muzart Nehri yakınlarında Kalmuklar onlara yardım teklif etti ve koruma sözü verdi. Ancak birden askerler ortaya çıktı ve büyük bir panik başladı. İnsanlar nehre doğru kaçmaya başladı; karanlık geceyi çılgınlık, korku ve trajedi doldurdu.

Kalmukların Arasında Kırgız mülteciler, yurtlarını kaybettikten sonra Çin'deki Kalmuk topluluklarının arasına sığındılar, ancak burada da büyük acılar yaşadılar. Aileler parçalandı, genç kadınlar zorla

götürüldü ve çaresiz anneler yardım için feryat etti. İnsanlar hayatta kalabilmek için son eşyalarını bile değiştirmek zorunda kaldılar ve soğuk kış boyunca yer altındaki sığınaklarda yaşadılar. Arstan, ailesiyle birlikte ateşin yanında oturuyor, çevresinde yaşanan acıları sessizce dinliyordu. Omuralı adında bir mülteci, çocuklarını ve eşini kaybetmenin yasını tutarak yanlarına geldi. Arstan hayatta kalabilmek için zengin bir adamın yanında çalışmaya karar verdi. Daha sonra genç Kırgız kızı Bükoş'u savundu ve onun zorla götürülmesini engelleyerek kurtardı.

Arstan'ın Meydan Okuması Halk, genç kadını kurtardığı için Arstan'ı övdü ve onun cesaretine hayran kaldı. O gece daha sonra zengin Kalmuk beyi Sanan onu yanına çağırdı. Sanan, ateşin yanında otururken Arstan'a kim olduğunu ve neden buraya geldiğini sordu. Arstan cesurca Kırgızların yaşadığı felaketi, çektikleri acıları ve sığınacak bir yer arayışlarını anlattı. Sanan'ın yaşlı adamı Kırgız halkına hakaret edince Arstan milletin onurunu savundu. Haksızlığın unutulamayacağını söyledi. Sanan, dövülen adamların karşılığında tazminat istedi, ancak Arstan boyun eğmeyi reddetti. Bunun yerine kendi gücüyle mücadele etti, onları yendi ve gece karanlığında gururla yoluna devam etti.

Köle Pazarı Arstan, hizmetçi satın alan zengin bir adamla birlikte Çolok-Terek pazarına geldi. Atların, meyvelerin, etlerin ve çeşitli malların arasında, on dört yaşındaki kızı Kulbarçın'ı satan bir babayı gördü. Kızın annesi gözyaşları içinde ağlıyor, baba ise utançtan başını eğiyordu. Yakınlarında başka bir yaşlı adam da her şeyini kaybettikten sonra yedi yaşındaki oğlunu satıyordu. Pazar, birbirinden koparılan anne babaların ve çocukların feryatlarıyla yankılanıyordu. Bu acıları gören Arstan kalabalığa dönerek, Kırgız halkının toprağını, çocuklarını ve onurunu kaybettiğini haykırdı. Zengin adamlar onun öfkeli bakışlarından kaçındılar ve aceleyle oradan uzaklaştılar.

Arstan'ın Zengin Adamın Evine Gelişi Mülteciler açlık, soğuk ve umutsuzluk içinde yaşam mücadelesi veriyordu. Pazarda çocuklar ekmek için ağlıyor, insanlar birkaç parça yiyecek için birbirleriyle kavga ediyordu. Bu acılara daha fazla dayanamayınca Arstan zengin adamın evine geri döndü. Yolda terk edilmiş beş yaşında bir çocuk buldu ve onu kucağına aldı, ancak çocuk soğuktan hayatını kaybetti. Eve vardığında Arstan, Sultan ve diğer zengin adamlarla karşılaştı. Onlar ona saygın bir Kalmuk soylusu olan Bayınjırgal'ın yanında çalışmasını teklif ettiler. Arstan yalnızca tekliflerini dinlemek için bunu kabul etti. Zengin adamlar onunla nasıl çalışacaklarını konuşurken, Arstan'ın içinde taşıdığı öfke ve acının farkında değillerdi.

Arstan'ın Sürgündeki Yaşamı Mültecilerin uzun ve zorlu yolculuğundan sonra Arstan, Bayınjırgal'ın yanında çalışmaya başladı. Sert kış koşullarında atlara, sığırlara ve eve bakıyor; eşi ve çocuğuyla birlikte küçük bir barınakta yaşıyordu. Açlık ve soğuğa rağmen Bayınjırgal, onun cesaretine ve iyiliğine saygı duyuyordu. Bahar geldiğinde karlar eridi, ancak geride bırakılan vatan hâlâ boş ve yaralıydı. Mülteciler kaybettikleri toprakların ve insanların yasını tutuyordu. Arstan, yoksul yerli halkla tanıştı ve farklı zengin ailelerin yaşamlarını öğrenmeye başladı. Geceleri sürgün edilmiş insanlar ateşlerin çevresinde toplanıyor, vatanlarını hatırlıyor ve kaybolan gelecekleri için ağlıyorlardı.

Kulca'ya Yolculuk Bayınjırgal, Turdakun ve Sultan, gece Kulca şehrine yapacakları yolculuk için bir araba ve atlar hazırladılar. Yol için et, ekmek, kavrulmuş tatlandırılmış arpa unu, mantı, tereyağı, kaymak ve kurutulmuş yiyecekler hazırladılar. Soğuğa karşı kalın kat kat elbiseler giydiler; üzerlerine fazladan paltolar ve şapkalar aldılar. Yola çıkmadan önce Bayınjırgal gece boyunca eşine öğütler verdi: hayvanlara iyi bakmasını, evi korumasını, çocuklarla ilgilenmesini ve Arstan'ın ailesine iyi davranmasını söyledi. Arstan'a ve babasına saygı göstermesini özellikle hatırlattı. Son talimatlarını verdikten sonra, önlerindeki zorlu yolculuğa hazırlanarak şafaktan önce uykuya daldı.

Sürgüne Doğru Yola Çıkış Arstan, Bayınjırgal, Turdakun ve Sultan, önlerindeki zorlu yolculuk için yiyecek ve erzaklarını yanlarına alarak gece Kulca'ya doğru yola çıktılar. Ayrılmadan önce Bayınjırgal eşine hayvanlara ve eve nasıl bakması gerektiğini anlattı. Arstan'ın anne babası ve eşi, bir daha görüşememe korkusuyla vedalaşırken gözyaşlarına boğuldular. Yol boyunca yolcular karanlık, soğuk rüzgârlar ve yorgunlukla mücadele etti. Arstan dağlara doğru son kez baktı ve vatanını, Ala-Too'yu ve Çuy vadilerini hatırladı. Bilinmeyen bir ülkeye doğru ilerlese de kalbi hâlâ doğduğu toprağa bağlıydı. Bu yolculuk, Kırgız mültecilerin vatanlarından acı dolu kopuşunu simgeliyordu.

Kulca'da Bir Yabancı Arstan ve yol arkadaşlarını taşıyan araba, geride Tekes vadisini bırakarak Sincan'daki İli Vadisi'nin şehri Kulca'ya doğru ilerlemeye devam etti. Tekes'te mülteciler hâlâ açlık, kayıp ve ölüm acılarıyla mücadele ediyordu. Arstan Kulca'ya vardığında, Uygurların, Çinlilerin ve diğer halkların bir arada yaşadığı yabancı fakat çok kültürlü bir dünyaya adım attı. Şehrin hareketli sokakları, camileri, pazarları ve evleri, sürgünün getirdiği zorluklarla büyük bir tezat oluşturuyordu. Yolcular zengin tüccar Nurdum'un evinde misafir kaldılar. Yemeklerini yiyip hikâyelerini paylaştıktan sonra dinlenmeye çekildiler. Arstan sessizce şehri gözlemledi; ancak aklı hep hüznün ve özlemle vatanındaydı.

Kulca Tüccarı ve Hayatta Kalmanın Bedeli Arstan, yoksulluk ve eşitsizliğin her yerde hissedildiği zengin fakat acımasız bir şehir olan Kulca'ya geldi. Burada, zengin tüccar Nurdum'a karşı çıktığı için öldürülen yoksul yerli İslam adlı bir adamın hikâyesini öğrendi. Nurdum, İslam'ın kız kardeşini zorla almıştı. Malları yüksek fiyatlarla alıp satan Nurdum, yoksul insanların açlık içinde kalmasına neden oluyordu. Arstan'ın yol arkadaşları eşeklerini ve arabalarını satmaya çalıştılar, ancak Nurdum inatla fiyatı düşürmeye çalıştı. Uzun süren pazarlıktan sonra adil bir anlaşma yapamayacaklarını anladılar. Bunun üzerine Kulca'dan ayrılmaya ve yanlarında yaşadıkları haksızlıkların ve acıların hatıralarıyla Ürümçi'ye doğru yollarına devam etmeye karar verdiler.

Ürümçi'ye Giden Zorlu Yol Çin'in Sincan bölgesindeki uzak bir şehir olan Ürümçi'ye giden yol uzun ve tehlikeliydi; çöllerden, dağlardan, ormanlardan ve ıssız topraklardan geçiyordu. Arstan vatanına dönmek istiyordu, ancak yol arkadaşları Ürümçi'ye doğru devam etmekte ısrar ettiler. Buna karşı çıkınca Nurdum'un adamları tarafından yakalandı, bir ağaca zincirlendi ve iki gün boyunca dövüldü. Açlık ve yorgunluktan güçsüz düşen Arstan sonunda yolculuğa devam etmeyi kabul etti. Kulca'yı geride bırakarak eşek arabasını sürmeye başladı, tüccarlar ise arkasından ilerledi. Yol boyunca yoksulluğa, şiddete ve acıya tanık oldular; bu durum sürgündeki hayatın acı gerçeklerini ortaya koyuyordu.

Dönüş Haberi ve Çöl Geçişi Arstan ve yol arkadaşları Kulca'dan Ürümçi'ye doğru ilerlerken, 1917 Devrimi'nden sonra Rus Çarlığı'nın yıkıldığı haberi Tekes'teki Kırgız mültecilerine ulaştı. Anavatanlarındaki durumun değiştiğini ve 1916 ayaklanmasından sonra Sincan'a kaçan Kırgızların geri dönebileceğini öğrendiler. Mülteciler kendi yurtlarını; Issık Göl'ü, Çuy'u, Tokmok'u, Bişkek'i, At-Başı'nı, Narın'ı, Koçkor'u ve Karakol'u hatırladılar. Birçoğu özlem gözyaşlarına hâkim olamadı. Ancak belirsizlik hâlâ devam ediyordu. Arstan'ın yolculuğu, dayanılmaz sıcaklık, susuzluk, yorgunluk ve hayatta kalma mücadelesiyle dolu geniş bir çölün içinden devam etti.

Çölden Ürümçi'ye Doğru Arstan ve yol arkadaşları Kulca'dan ayrıldıktan sonra sonsuz çölü aşmak için büyük zorluklarla mücadele ettiler. Açlık, susuzluk ve kum fırtınaları onları tüketirken atları da güçten düştü; Sultan'ın atı öldü. Bayırgıral bu zorlu yolculuktan büyük zarar gördü. Arstan ise vatanının ve yurtsuz kalan Kırgız halkının geleceği için endişeleniyordu. Zengin adamlara yalnızca kendilerini düşündükleri için kızdı ve onlara geride bıraktıkları akrabalarını ve terk edilmiş vatanlarını hatırlattı. Günler süren acı dolu yolculuktan sonra nihayet gece yarısı Ürümçi'ye ulaştılar. Şehir karanlık ve yabancı görünüyordu. Bir kapıya yaklaşıp vurdular; içeriden Çinli bir ses cevap verdi. Bu, onların yabancı bir diyara vardıklarının işaretiydi.

Arstan'ın Ürümçi'de Esareti Arstan ve yol arkadaşları, uzun ve yorucu yolculuktan sonra Ürümçi'de Çinli bir tüccarın evine ulaştılar ve burada dinlendiler. Şehrin acımasızlığı ve insanların çektiği sıkıntılar Arstan'ı derinden üzdü. Mallarını sattıktan sonra zengin adamlar Tekes'e dönmeye karar verdiler, ancak Arstan'ı tüccar İrikşa'ya sattılar. Arstan uyandığında yalnız kaldığını ve yol arkadaşlarının onu geride bıraktığını fark etti. Büyük bir hayal kırıklığına uğrayarak vatanını, ailesini ve kaybolan umutlarını hatırladı. Tüccar onu bir hayvan gibi görerek zorla hizmet ettirdi. Bir zamanların gururlu savaşçısı olan Arstan, halkından koparılmış ve özgürlüğünden mahrum bırakılmış bir esire dönüştü.

Arstan'ın Esaretten Kaçışı Günler geçti ve Arstan yavaş yavaş hareket özgürlüğünü yeniden kazanmaya başladı. Ayaklarındaki zincirler hâlâ ses çıkarırken avluda dolaşıyor, etrafı gözlemliyordu. Bazen pencereden dışarı bakıyor, sonra tekrar kapatıyor ve uygun zamanı bekliyordu. Karanlık bir gecede kapının kilidini kırarak sessiz şehre kaçtı. Gözleri kararlılıkla yanıyordu. Avluya geri döndü, bir at seçti, bir torbadan ekmek aldı ve pencerenin demir parmaklıklarını söktü. Ardından Tekes'e doğru hızla yola çıktı.

Ürümçi arkasında kaybolurken Arstan, özlem ve umutla yön verdiği belirsiz vatan dönüş yolculuğuna başladı.

Sürgünden Dönüş Arstan, yıllarca Ürümçi'de yaşadığı zorluklardan sonra sonbaharın sonlarında Sin-can'daki Tekes şehrine döndü. Ancak burada ailesini yoksulluk, hastalık ve acı içinde buldu. Uzun süre çektiği acıları gizleyen eşi, Arstan'ı yeniden gördüğü anda hayatını kaybetti. Arstan, sönmüş ateşin yanında oturarak çocuğunu kucağına aldı ve ailesini kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşadı. Sevdiklerini toprağa verdikten sonra bu acı dolu yerden ayrıldı. Oğlunu kucağına aldı, eline bir değnek aldı ve dağların ötesindeki atalarının yurdu olan Ala-Too'ya doğru kalan mültecilerle birlikte yola çıktı.

Sessiz Vatana Dönüş Arstan sonunda, yıllarca sürgünde hayalini kurduğu Ala-Too'ya ulaştı. Dağlar sessizce yükseliyordu, ancak vatani artık değişmişti: köyler terk edilmiş, evler yıkılmış ve yaşamın izleri silinmişti. Çektiği bütün acılara rağmen hiç gözyaşı dökmeyen güçlü savaşçı Arstan, bu boş toprakları görünce bir çocuk gibi ağladı. Ürümçi'yi, Kulca'yı ve mültecilerin yaşadığı sıkıntıları hatırladı. Çocuğunu kucağına alarak terk edilmiş köye doğru yürüdü ve halkının kaybının yasını tuttu. Çin topraklarından dönen Kırgız mülteciler yavaş yavaş onun ardından ilerlediler; yeniden hayat kurabilecekleri bir yer arıyorlardı.

Boş Umutlar Arstan, Issık Göl çevresindeki vatanına döndükten sonra Rus Çarlığı'nın yıkılmasının ardından ortaya çıkan özgürlük umutlarını hatırladı. Ancak vaat edilen değişiklikler barış getirmemiş, halkın acıları devam etmişti. Bir gece, savaştan yaralı olarak dönen Rus askeri Vasiliy ile karşılaştı. Vasiliy, ayaklanmadan önce bir değirmende birlikte çalıştığı genç bir Kırgız'ı hatırladı. Arstan kendisini ona tanıttı. İkisi birbirine sarıldı ve birlikte ağladılar. Vasiliy, ayaklanma sırasında birçok Kırgız'ın öldürüldüğünü ve birçok kişinin Çin'e kaçmak zorunda kaldığını anlattı. Arstan sessizce dinledi; duyduğu acılar karşısında derin bir üzüntüye kapıldı.

Geri Dönen Arstan İçin Bir Sığınak Vasiliy, Arstan'ı evine davet etti ve ona büyük bir iyilikle davrandı. Yorgun düşmüş savaşçı, çocuğunu kucağında taşıyarak ve yıllar boyunca çektiği acıların ağırlığını içinde hissederek eve girdi. Sürgün yıllarının, açlığın, korkunun ve yalnızlığın izleri onun yüzünde ve bedeninde açıkça görülüyordu. Vasiliy'in annesi, Arstan'ın yaralarla kaplı bedenini görünce şaşkına döndü ve onun cesaretine büyük bir saygı duydu. Arstan'ın çocuğunu bütün yol boyunca kucağında taşıyarak geri döndüğünü öğrendiğinde derinden etkilendi. Vasiliy, annesine Arstan'ın yaşadıklarını anlattı. Yeni yöneticilerin tehlikeli olduğunu, Kırgız halkına karşı baskıların hâlâ devam ettiğini söyledi. Ancak bütün korkularına rağmen Arstan'ı korumaya karar verdiler. Onların evi, yıllarca süren acıların ardından Arstan için geçici bir sığınak oldu. Uzun süre boyunca yalnızlık, zulüm ve kayıplarla yaşayan Arstan, sonunda yabancı insanların arasında merhamet ve insanlık buldu.

Yaralar Savaştan sonra Arstan ve Vasiliy, sessiz bir köy evinde geçmişte yaşadıkları acıları birbirlerine anlattılar. Vasiliy yaralı bacağını göstererek savaş meydanlarında yaşadığı olayları anlattı. Arstan ise Kırgız halkının ayaklanma ve sürgün yıllarında çektiği acıları hatırladı. O, savaşta kahramanlık ve zafer değil; açlık, şiddet, ölüm ve yıkılmış bir vatan gördüğünü söyledi. Vasiliy'in annesi onları sessizce dinledi. Arstan'ın, Kırgız ayaklanması sırasında insanları kurtaran kişi olduğunu anladı. Ona Vasiliy'in eski, onarılmış mavi gömleğini verdi. Arstan bu hediyeyi büyük bir minnettarlıkla kabul etti. Çünkü yıllarca acı ve yalnızlık içinde yaşayan bu adam, sonunda yabancı insanların arasında bile dostluk, anlayış ve iyilik bulmuştu.

Son Kaçış ve Fedakârlık Arstan, Vasiliy ve Arstan'ın oğlu, karanlık gecenin içinde kaçmaya çalıştılar. Arkalarından silahlı düşmanlar geliyordu. Aleşa ve Aşırkul onları yakalayarak yeni yönetime destek vermekle suçladılar ve saldırıya geçtiler. Çıkan silahlı çatışmada Vasiliy ve Arstan, yaralı olmalarına rağmen cesaretle mücadele ettiler. Vasiliy, elindeki kurşunlar tükenene kadar ateş etmeye devam etti. Arstan ise bütün gücüyle oğlunu korumaya çalıştı. Ancak sonunda ikisi de ağır yaralandı ve birlikte göle düştüler. Çocuk, gölün kıyısında korku içinde ağlayarak kaldı. Çevrede ise çatışmanın ve şiddetin sesi devam ediyordu. Onların ölümü, savaşın, zulmün ve sıradan insanların yaşadığı büyük trajedinin simgesi oldu.

Hatıralarla ve Görülerle Dolu Gece Şarşen hikâyesini bitirdiğinde, o ve dinleyenler uzun süre sessiz kaldılar. Hiç kimse konuşmaya cesaret edemedi. Temmuz ayının sakin gecesi her şeyi kuşatmıştı. Çiçekler, kelekler, hayvanlar ve dağların sessizliği derin bir uykuya dalmıştı. Yalnızca onlar uyanıktı; geçmişin acı dolu hatıraları ve ağır düşünceler içinde oturuyorlardı. Sonunda sabaha karşı gözleri kapandı ve huzursuz bir uykuya daldılar. Ancak bu uyku, gerçek ile hayalin birbirine karıştığı bir uyku oldu. Rüyasında Ürümçî'den gelen bir savaşçı gördü; bir kaplan sıçrayarak ortaya çıktı ve öldü. Bıyıkları diken diken olmuş, sakalsız, sırtı yaralı ve yüzü gri bir adam Vasiliy'e sarıldı ve onunla birlikte göle düştü. Görüntüler tekrar tekrar ortaya çıktı: davulların sesi duyuldu, müzik çalındı, askerler görüldü, Arstan at üzerinde geldi ve insanlar sokaklarda gülüyordu. Ancak uyandığında bütün bu görüntüler kayboldu. Geride yalnızca göl kıyısında çaresizlik içinde ağlayan küçük bir çocuğun sesi kaldı.

KARAKTER ANALİZİ

Arstan

Arstan'ın yaşamı yalnızca bir insanın hikâyesi değil, aynı zamanda büyük acılar yaşamış bir halkın kaderini yansıtan bir anlatıdır. Küçük yaşta yetim kalan Arstan, yoksulluk, açlık, soğuk ve haksızlıklarla mücadele ederek büyür. Ancak yaşadığı tüm zorluklara rağmen öfkeye ve umutsuzluğa teslim olmaz. Sessiz ama güçlü bir onura sahip olan Arstan, davranışlarıyla zalimlerin karşısında durur ve ezilen insanlara umut verir. Çobanlık yaptığı yıllardan direnişine, sürgün hayatından son fedakârlığına kadar geçen süreçte Arstan, insanlığını kaybetmeden ayakta kalmaya çalışan bir halkın temsilcisi olarak ortaya çıkar.

Cesur Arstan cesur bir insandır; ancak onun cesareti gösterişli veya övünmeye dayalı değildir. Onun cesareti, zor anlarda ortaya çıkan sakin ve kararlı bir güçtür. Dağlarda kurtlarla karşı karşıya kalır, kendisinden güçlü ve kalabalık olan hırsızlara karşı mücadele eder ve Rus yönetiminin zorunlu askerlik emrine karşı köylüleri birlik olmaya çağırır. Arstan'ın cesareti kişisel ün kazanma arzusundan değil, sorumluluk duygusundan kaynaklanır. Tagay Bay, tek bir gencin üç hırsız yenmesine şaşırdığında bile Arstan kendisini yüceltmez; yalnızca gerçeği anlatır. Onun cesareti düşüncesiz bir kahramanlık değil, başkalarını koruma isteğinden doğan ahlaki bir güçtür.

Dayanıklı Arstan, hayatın bütün acılarına karşı olağanüstü bir dayanıklılık gösterir. Yaşamı boyunca sürekli sınanır: emeğinin karşılığı verilmez, toprak sahipleri tarafından ezilir, saldırıya uğrar, kuyuya hapsedilir ve sonunda köle olarak satılır. Ancak yaşadığı hiçbir acı onun iradesini kıramaz. Dondurucu dağları aşar, çöllerde hayatta kalmaya çalışır ve büyük kayıplara rağmen oğlunu koruyarak yoluna devam eder. Onun dayanıklılığı duygusuz bir katlanma değildir; ailesine ve vatanına duyduğu sevgiden beslenir. Terk edilmiş köyünü gördüğünde bir çocuk gibi ağlaması, aslında onun ne kadar derin bir insanî duygu taşıdığını gösterir.

Dürüst Arstan, çevresindeki yozlaşmış dünyaya rağmen ahlaki değerlerini koruyan son derece dürüst bir insandır. Yoksulluk ve uğradığı haksızlıklar intikam almasını haklı gösterebilecek olsa da o, hiçbir zaman zalimlere benzemez. Tutkuchbay onu hırsızlığa yönlendirdiğinde bunu reddeder ve onursuz bir yaşam yerine zorluk çekmeyi seçer. Kendisine kötü davranan insanlara karşı bile kötülükle karşılık vermekten kaçınır. Arstan için sahip olduğu en büyük değer, hiçbir zenginin, yöneticinin veya devletin elinden alamayacağı insanlık onurudur. Bu nedenle dürüstlüğünü her koşulda korur.

Merhametli Arstan, büyük acılar içinde yaşamasına rağmen başkalarının acılarına duyarsızlaşmayan merhametli bir insandır. Sürgün yıllarında kendi halkının çektiği sıkıntılarla mücadele ederken bile başkalarının acısını görmezden gelmez. Genç kadın Bukosh'u zorla götürülmekten kurtarır, köle pazarında satılan çocukların ve ailelerin dramına dayanamaz, soğukta terk edilmiş bir çocuğu kucağına alır ve onun ölümü karşısında büyük bir üzüntü yaşar. Onun merhameti bir zayıflık değil, insanlığının en güçlü göstergesidir. Şiddet ve bencillikle çevrili bir dünyada Arstan, son anına kadar şefkatini ve insanlara olan bağlılığını korur.

Arstan'ın Babası

Arstan'ın babası, hikâyedeki en sessiz ama en derin acı uyandıran kişilerden biridir. Ömrünü yoksulluğun ve kederin ağır yükü altında geçirmiş yaşlı bir adamdır. Eşini, düzgün bir cenaze töreni yaptıracak imkânı olmadığı için gizlice toprağa verir; çocuklarını açlık ve zorluklar içinde tek başına büyütür. Yaşının ilerlemesine ve bedeninin zayıflamasına rağmen zalim toprak sahipleri için çalışmaya devam eder. Hayat ona acıdan başka bir şey sunmasa da oğluna ve kızına duyduğu sevgi hiç eksilmez. Onun hikâyedeki varlığı, zulmün yalnızca güçlü insanları değil, aynı zamanda sessiz, iyi kalpli ve yaşlı insanları da yaraladığını gösterir.

Fedakâr Arstan'ın babası, çocuklarına derinden bağlı bir babadır ve bütün kararlarını bu bağlılık şekillendirir. Yaşına ve güçsüzlüğüne rağmen, ailesine biraz olsun yiyecek götürebilmek için Aşırkul gibi zengin insanların yanında uzun günler boyunca çalışmaya devam eder. Oğlunun ödenmeyen emeğinin karşılığını istemek için uzun yollar yürür; ailesinin hayatta kalması gururundan daha önemli olduğu için güçlü insanların karşısında gördüğü aşağılanmaya sessizce katlanır. Arstan'ın öldüğü haberi yayıldığında, kızının elinden tutarak onu korumak için gece karanlığında köyden kaçır. Onun sevgisi sessiz ama sarsılmazdır. Verebileceği hiçbir şeyi kalmamış olsa bile çocukları için kendisini feda eden bir babanın sevgisidir.

Alçakgönüllü Arstan'ın babası, hayatı boyunca hiçbir zaman güç ve rahatlık görmemiş bir insanın sakinliği ve boyun eğmişliğiyle yaşayan son derece alçakgönüllü bir kişidir. Aşırkul onu güzel sözler ve dinî konuşmalarla oyaladığında, aslında kandırıldığını fark etmeden gösterilen ilgiyi minnetle kabul eder. Zengin insanların önünde eğilir, küçük vaatleri bile teşekkür ederek karşılar ve hakkı olanı talep etmeden oradan ayrılır. Onun bu alçakgönüllülüğü bir zayıflık değildir; yoksulların gururlarını koruyabilecekleri bir alanın bile olmadığı bir toplumda hayatta kalma biçimidir. Bu durum onun acısını daha da derinleştirir; çünkü dünyadan çok az şey ister, ancak ona verilen o küçük şeyler bile defalarca elinden alınır.

Acı Çeken Arstan'ın babası, hayat boyunca taşıdığı büyük kayıplarla şekillenmiş bir insandır. Onun yaşadığı acılar, birçok insanı defalarca yıkabilecek kadar ağırdır. Eşini hastalık nedeniyle kaybeder, onu yoksulluk içinde ve çaresizlikle toprağa verir, çocuklarının açlık çekmesine tanık olur, kaybolan kısırağı yüzünden Aşırkul tarafından acımasızca dövülür ve sonunda kaçışları sırasında küçük kızını azgın bir nehirde kaybeder. Yaşadığı her acı, zayıf bedeninde ve yorgun kalbinde daha derin izler bırakır. Ancak onun çektiği acılar hiçbir zaman gösterişli veya kendine acıyan bir biçimde anlatılmaz; sessiz, derin ve sürekli bir ıstıraptır. Onun aracılığıyla hikâye, zulmün kuşaklar boyunca insanları nasıl tükettiğini ve sıradan babaları önleyemedikleri trajedilerin sessiz tanıklarına nasıl dönüştürdüğünü gösterir.

Sevgi Dolu Arstan'ın babasının hayatındaki en güçlü ışık, çocuklarına duyduğu derin sevgidir. Bu sevgi, ağır ve acı dolu yaşamını katlanılabilir hâle getirir. Arstan'ın öldüğü sanıldıktan sonra sağ olarak geri döndüğünü gördüğünde gözyaşları içinde sevinir; oğluna sarılırken sanki yılların acısını bu kucaklaşmayla silebileceğini hisseder.

Kızını kaybettiğinde ise kelimelerle anlatılamayacak kadar derin bir acı yaşar ve onun hatırasını içinde taşıyarak yoluna devam eder. En güçsüz anlarında bile Arstan'a sıcaklık, yol göstericilik ve sessiz bir destek verir. Onun sevgisi büyük ve gösterişli hareketlerle değil, küçük ama sadık davranışlarla ifade edilir. Bu sevgi, karşılığında hiçbir şey istemeden yoksulluğa, sürgüne ve kayıplara dayanabilen bir baba sevgisidir.

Aşırkul

Aşırkul, Arstan'ın hikâyesindeki en karanlık kişilerden biridir. Onun asıl tehlikesi, zalimliğini yumuşak bir yüzün ve sahte bir nezaketin arkasına gizleyebilmesinden kaynaklanır. Açıkça acımasız davranan Derbiş'in aksine Aşırkul, kendisinden güçsüz insanları sömürmek için çekiciliğini, misafirperverliğini ve tatlı sözlerini bir araç olarak kullanır. O, gülümseyerek soyan ve övgülerle kandırarak ihanet eden daha gizli bir zulüm biçimini temsil eder. Arstan'ın babasına verdiği sözde buzağıyı vermemek için onu kandır-

masından, hikâyenin son bölümlerinde Arstan'ı yakalamak için peşine düşmesine kadar Aşırkul, adaletsizliğin sürekliliğini temsil eder. O, hangi yönetim gelirse gelsin kendisine uygun yöntemler geliştirerek varlığını sürdüren, her zaman yoksulları ezmeye devam eden bir zalimdir.

Aldatıcı Aşırkul, hiçbir gerçek değer sunmadan kendisini cömert biri gibi göstermeyi başaran son derece aldatıcı bir insandır. Arstan'ın yaşlı babasını sıcak bir şekilde karşılar; ona yemek ikram eder, dinî konular üzerine konuşarak güvenini kazanır, ancak aslında borcunu ödememek için gizlice plan yapar. Sonunda ödeme olarak gösterdiği başıboş bir buzağıyı bile vermek istemez; hayvanı bağlaması için ip bile sağlamaz ve daha sonra onu geri almayı düşünür. Bu hesaplı sahtekârlık, açıkça yapılan bir hırsızlıktan daha tehlikelidir; çünkü insanların güvenini ve minnettarlığını kullanır. Yaşlı adam, kendisine adil davranıldığını düşünerek oradan ayrılırken aslında kandırıldığının farkında değildir. Aşırkul'un aldatıcılığı, güçlü insanların yalnızca maddi kaynakları değil, insanların algılarını da nasıl yönlendirdiğini gösterir.

Acımasız Aşırkul'un sakın ve nazik görünen dış görünüşünün altında soğuk ve acımasız bir karakter vardır. Çıkarları tehdit edildiğinde şiddet kullanmaktan hiç çekinmez. Bir fırtına sırasında kısırağı kaybolduğunda, güçsüz ve yaşlı Arstan'ın babasını acımasızca döver; onu kanlar içinde ve baygın hâlde bırakır. Yaşına, güçsüzlüğüne veya yıllarca yaptığı hizmetlere hiçbir değer vermez; onun için önemli olan yalnızca kaybettiği malıdır. Bu acımasızlığı hikâyenin sonunda yeniden ortaya çıkar. Silahlı adamları yanına alarak Arstan ve Vasiliy'in peşine düşer, onları gece karanlığında ölüm pahasına takip eder. Onun zalimliği anlık bir öfke değil, gücünü korumak ve kendisine karşı çıkan herkesi ortadan kaldırmak için bilinçli olarak kullandığı bir yöntemdir.

Sömürücü Aşırkul, insanları kendi zenginliği için kullanılabilir araçlar olarak gören derin bir sömürücüdür. Arstan'ın neredeyse bir yıllık emeğinin karşılığını vermez ve kaybolan kısırağın sahte karşılığı olarak Arstan'ın babasını bir yıl daha ücretsiz çalışmaya zorlar.

Yoksulların çaresizliğini çok iyi anlar ve onların açlığını kendi çıkarları için kullanır. Onlara çalışmaya devam etmeleri için küçük umutlar verir, ancak hiçbir zaman gerçek bir karşılık sunmaz. Onun sömürüsü bireysel bir davranış değil, emekçileri birer mal gibi gören daha geniş bir toplumsal düzenin parçasıdır. Aşırkul aracılığıyla hikâye, zenginliğin her zaman başarı veya yetenekle değil, başkalarının emeğinin ve acısının tüketilmesiyle de kurulabileceğini gösterir.

İntikamcı Aşırkul, kendisine yapılan en küçük karşı çıkışı bile unutmayan ve intikam arzusunu uzun yıllar boyunca taşıyan kinci bir insandır. Arstan'a duyduğu nefret, yıllar ve sınırlar boyunca onu takip eder; kendi topraklarından başlayarak Issık-Kul kıyılarına kadar uzanır. Arstan Çin'e kaçtıktan, sürgünün bütün acılarını yaşadıkten ve kırılmış bir hâlde geri döndükten sonra bile Aşırkul onun peşini bırakmaz. Eski düşmanını yakalamak için yeni yöneticilerle iş birliği yapar ve bu bahaneyle Arstan'ın trajik sonuna yol açar. Onun intikamcılığı, açgözlülüğünün arkasındaki kişisel kötülüğü ortaya çıkarır. Aşırkul için zulüm yalnızca çıkar sağlama yolu değildir; aynı zamanda kendisinden güçsüz gördüğü insanlar üzerinde üstünlük kurmanın ve onları ezmenin verdiği bir tatmindir.

Tutkuchbay

Tutkuchbay, yirminci yüzyılın başlarındaki Kırgız toplumunda egemen olan toprak sahibi beyler sınıfının (bayların) psikolojik karmaşıklığını ve ahlaki çöküşünü temsil eder. Tamamen kötü ve tek boyutlu karakterlerden farklı olarak Tutkuchbay, zalimliğini toplumsal nezaketin ve zaman zaman gösterdiği cömertliğin arkasına gizleyen çelişkili bir insandır. Misafirlerini sıcak karşılar, hayvanlara karşı şefkat gösterir; ancak kendi ekonomik çıkarları için insanları acımasızca sömürür. Yazar, Tutkuchbay aracılığıyla sınırsız gücün ve ayrıcalığın insan ruhunu nasıl bozduğunu gösterir. Kısırcaçlık, gurur ve korku gibi sıradan insan zaaflarıyla hareket eden bir adam, zamanla kendisinden güçsüz olanlara karşı ağır zulüm uygulayan hain bir zalime dönüşür.

Aldatıcı Tutkuchbay, misafirperverlik ve iyilik görüntüsünü ustalıkla kullanarak gerçek niyetlerini gizleyen son derece aldatıcı bir kişidir. Dışarıdan bakıldığında, toplumsal geleneklere önem veren saygın bir yaşlı olarak görünür; hatta hayvanlara karşı gerçek bir şefkat gösterdiği bile görülür. Ancak bu iyi görünüm, Arstan gibi savunmasız emekçileri sömürmek için kullandığı hesaplı bir kalkandır. Arstan'ı yılda yalnızca iki keçi ve bir koyun karşılığında çalıştırması, onun insan emeğine verdiği değeri gösterir. Tutkuchbay kurbanlarıyla çoğu zaman doğrudan yüzleşmez; bunun yerine güzel sözlere, gizli planlara ve sakladığı gerçek amaçlara başvurur. Onun sahtekârlığı, zengin sınıfın toplum önünde ahlaki üstünlük görüntüsü verirken, özel hayatında acımasız sömürü uyguladığını ortaya koyar.

Güvensiz Zenginliği ve toplumsal konumunun arkasında Tutkuchbay derin bir güvensizlik taşır. Sahip olduğu gücün verdiği huzurla yetinmek yerine, sürekli olarak komşularını kıskanır, başkalarını küçümseyerek ve dedikodu yaparak kendisini üstün göstermeye çalışır. Bu güvensizlik, Arstan'ın tek başına üç tehlikeli at hırsızını yakalayıp Tagay Bay'ın saygısını kazanmasıyla daha da belirginleşir. Tutkuchbay, hizmetçisinin cesaretini takdir etmek yerine, Arstan'ın artan itibarından ve ahlaki üstünlüğünden rahatsız olur. Yoksul bir emekçinin onur kazanmasını kabul edememesi, kendi üstünlük duygusunu koruyabilmek için başkasının değerini yok etmeye çalışan kırılğan bir egoya sahip olduğunu gösterir.

Hain Kıskançlığı ve korkusu nedeniyle Tutkuchbay, kendisine sadakatle hizmet eden Arstan'a karşı acımasız bir ihanet içine girer. Arstan'a açıkça saldırması durumunda toplumdaki itibarını kaybedeceğini bildiği için onu gizlice suçlu göstermeye çalışır ve daha sonra uyurken öldürülmesi için silahlı adamlar gönderir. Bu girişimleri başarısız olunca, Arstan'a derin bir kuyu kazdırır ve onu beş gün boyunca kuyunun içinde mahsur bırakarak ortadan kaldırmaya çalışır. Tutkuchbay'ın ihaneti, feodal düzenin korkutucu gerçeğini ortaya koyar: Zengin bir toprak sahibi, yoksul bir emekçinin gücünden tehdit hissettiğinde, ihanet ve cinayet kolayca birer baskı aracına dönüşebilir.

Ahlaki Çöküntü İçinde Tutkuchbay'ın yozlaşması yalnızca ekonomik açgözlülüğüyle sınırlı değildir; onun kişisel yaşamına da yansıyan derin bir ahlaki bozulmayı gösterir. İleri yaşına rağmen kendi kızından bile genç bir kadınla evlenmek için servetini ve gücünü kullanır; evindeki genç kadınlara karşı da uygunsuz davranışlar sergiler. Bu ahlaki çöküş, Arstan gibi emekçileri ezmesinin yalnızca maddi çıkar hesaplarından kaynaklanmadığını, temel insani değerlerden ve kendini kontrol etme yetisinden yoksun bir yaşam biçiminin sonucu olduğunu gösterir. Tutkuchbay'ın yozlaşması, zenginliği ve kişisel arzuları insan onurunun ve adaletin önüne koyan geleneksel toplumsal düzenin daha geniş çöküşünü simgeler.

TEMALAR

Sınıflar: Eşitsizlik, Baskı, Sömürü

Arstan daha küçük yaşlardan itibaren kendi bedeninin kendisine ait olmadığını öğrenmişti. Onun bedeni, iri sürülere sahip ve kalpleri taşlaşmış insanların hizmetindeydi. Şafak sökmeden kalkar, başkalarının atlarını dondurucu dağ geçitlerinden geçirir, çatlamış dudaklarla ve aç bir mideyle geri dönerdi. Ancak emeğinin karşılığında teşekkür değil; kuşku, küçümseme ve aşağılanma görürdü.

Bir gün, bütün gece Derbiş'in sürüsünü kurtlardan koruduktan sonra Arstan yorgun bir kısırağa binerek köye döndü. Toprak sahibinin yüzü öfkeden karardı. Tek bir açıklamasını bile dinlemeden Derbiş ona tokat attı, başındaki tek kalpağı çıkarıp yere fırlattı. Arstan, bütün köyün önünde yüzü kan içinde kalmış hâlde dururken, diğer hizmetçiler efendilerinin gözüne girebilmek için ona gülüp hakaret ettiler. O anda genç adamın içinde bir şey sessizce kırıldı. Kırılan onun cesareti ya da iradesi değildi; yalnızca çok çalışmanın ve dürüstlüğün sonunda karşılık bulacağına dair son inancıydı.

Yıllar sonra yaşlı babası, aylar süren emeğinin karşılığı olarak kendilerine verilmesi gereken buzağıyı almak için güçlükle Aşırkul'un evine gitti. Aşırkul yaşlı adamı tatlı sözlerle karşıladı, önüne çaylar koydu ve dinî sohbetlerle onu oyaladı. Dışarıdan bakıldığında misafirperver ve cömert görünüyordu; ancak gerçekte yaşlı adamı nasıl kandıracağını düşünüyordu.

Ateşler içinde yanan Arstan eve gelip güçlükle içeri girdiğinde ve yere yığıldığında, babası oğlunun bu hâlini görünce gözyaşlarını tutamadı. Sonunda Aşırkul uzakta duran başıboş bir buzağıyı gösterdi; fakat hayvanı yakalamak için yaşlı adama bir ip bile vermedi. Yaşlı adam, zengin adamın buzağıyı daha

sonra geri almayı planladığını bilmeden, titreyen elleriyle ona teşekkür etti. Onun için bu küçük hayvan, ailesini birkaç günlüğüne de olsa doyurabilecek tek umut ışığıydı.

Arstan'ın yaşadığı en büyük ihanet ise Tutkuçbay'dan geldi. Arstan üç at hırsızını cesaretle yakalayıp herkesin saygısını kazandığında, zengin adam yoksul çobanın gördüğü itibarı kıskandı. Ona teşekkür etmek yerine Arstan'ın derin bir kuyuya atılmasını emretti. Genç adam beş gün boyunca karanlığın içinde çalıştı; yukarıda yalnızca küçük bir yıldız çemberini görebiliyordu. Bu sırada babası ve küçük kız kardeşi, onun öldüğüne dair yayılan söylentiler içinde korku ve çaresizlikle bekliyordu.

Bunlar tek başına yaşanmış birkaç zulüm örneği değildi. Bunlar yoksulların günlük hayatını belirleyen düzenin bir parçasıydı. Arstan'ın sırtında yaraların izleri, babasının ruhunda yılların acısı, küçük kız kardeşinin gözlerinde ise açlığın gözyaşları vardı. Arstan, uğradığı her aşağılanmaya rağmen onurunu korudu; yalvarmayı ve boyun eğmeyi reddetti. Ancak içinde yaşadığı düzen, onun gibi insanları yavaş yavaş ezmek üzerine kuruluydu. Toprak sahipleri yalnızca emeklerini ve ücretlerini çalmıyordu; onların yıllarını, gururlarını ve umutlarını da ellerinden alıyordu.

Örnek Sahne: Sömürünün en acı sahnelerinden biri, Arstan'ın yaşlı babasının oğlunun emeği karşılığında alacağı buzağıyı istemek için Aşırkul'un evine gitmesidir. Aylarca çalışmasına rağmen eline hiçbir şey geçmeyen yaşlı adam, son umuduyla zengin adamın kapısını çalar.

Aşırkul onu güler yüzle karşılar, çay ikram eder, dinî sözlerle konuşur ve kendisini iyi kalpli bir insan gibi gösterir. Ancak bütün bunlar yalnızca yaşlı adamı kandırmak içindir. Sonunda uzakta otlayan başıboş bir buzağıyı gösterir; fakat onu yakalaması için ne bir ip verir ne de yardım eder.

Güçsüz yaşlı adam, titreyen elleriyle ürkek hayvanın peşinden gider. Onun tek düşüncesi, evde aç bekleyen kızına biraz yiyecek götürebilmektir. Oysa Aşırkul, yaşlı adamın bu çaresiz hâlini izlerken buzağıyı daha sonra geri almayı çoktan düşünmüştür.

Bu sahne, yoksul insanın uğradığı haksızlığı bütün çıplaklığıyla gösterir: Aç bir babanın, emeğinin karşılığını alacağına inanarak peşinden koştuğu şeyin aslında başından beri kendisine layık görülmediğini anlatır.

Zorunlu Göç: Sürgün ve Travma

Romanda tarihsel travma, 1916 Ürkün olaylarının yalnızca uzak bir siyasi olay ya da kuru bir tarih anlatısı olarak ele alınması değildir; bu travma sıradan insanların bedenlerinde yaşanır, kemiklerine kadar işler. Kırgız ayaklanmasının acımasızca bastırılması ve ardından Çin'e doğru başlayan büyük göç, savaş meydanındaki yenilgilerden bile daha derin yaralar açan, insanın ruhunu parçalayan bireysel kayıplar üzerinden anlatılır.

Bu trajedinin gerçek ağırlığı, donmuş Tien Shan geçitlerinden yapılan çaresiz kaçış sırasında hissedilir. Karşımızda yalnızca kaçan bir kalabalık yoktur; derin karların içinde titreyen bebeklerini sürükleyen yorgun anneleri, gücü tükenene kadar yürüyen yaşlıları ve hayatta kalabilmek için geride eşyalarını bırakmak zorunda kalan aileleri görürüz.

Ancak sürgünün en büyük yarası, açlığın anne babalara yaptırdığı şeylerdir. Çolok-Terek pazarında parçalanmış bir halkın acısı, hayatta kalabilmek için kendi çocuklarını satmak zorunda kalan ağlayan annelerin ve utanç içinde başını eğen babaların seslerinde somutlaşır. Arstan, on dört yaşındaki kızını satmak zorunda kalan bir babaya tanık olur ve sömürgeciliğin halkından yalnızca topraklarını değil, çocuklarını koruma hakkını da aldığını anlar.

Bu ortak acı, Arstan'ın yolda terk edilmiş, soğuktan titreyen beş yaşındaki bir yetim çocuğa rastlamasıyla kişisel bir yaraya dönüşür. Arstan çocuğu kucağına alır, kendi sıcaklığıyla onu yaşatmaya çalışır; ancak küçük bedeninin kollarında sessizce hayata veda ettiğini hisseder. Yıllar sonra Arstan dağları aşarak Ala-Too'ya döndüğünde ise zaferle değil; yıkılmış köylerle, sönmüş ocaklarla ve derin bir sessizlikle karşılaşır. Yurdunun harabeleri arasında duran güçlü savaşçı, bir çocuk gibi ağlar. İşte tarihsel travma budur: Artık nefes almayan sevdiklerinin yankılandığı, boşalmış bir yuvanın sessiz acısı.

Örnek Sahne: Göç travmanının en çarpıcı biçimde ortaya çıktığı sahnelerden biri Çolok-Terek köle pazarında yaşanır. Atların, tüccarların ve kalabalığın gürültüsü arasında Arstan, on dört yaşındaki kızı Kulbarçın'ı satmak zorunda kalan bir babayı görür. Kızın annesi çaresizce ağlarken, baba başını öne eğerek; hiçbir ebeveynin yaşamaması gereken bir utanç altında kimsenin gözlerinin içine bakamaz hâle gelir. Yakınlarda başka bir yaşlı adam da sürgün sırasında her şeyini kaybettiği için yedi yaşındaki oğlunu

satmaktadır. Bu manzaraya dayanamayarak Arstan kalabalığa dönüp haykırır: Kırgız halkı yalnızca toprağını değil, çocuklarını ve onurunu da kaybetmiştir. Zenginler ise gözlerini kaçırarak oradan uzaklaşırlar.

Mücadele: Direniş

Eserde direniş, kahramanların zaferle ilerlediği görkemli bir mücadele olarak değil; sahip oldukları son değer olan onurlarını korumaya çalışan sıradan insanların çaresizlik içindeki cesareti olarak yansıtılır. Bu direniş, büyük savaşlardan ya da açık çatışmalardan çok önce başlar. Arstan'ın Derbiş tarafından dövüldükten sonra yüzündeki kanı silerek boyun eğmek yerine uzaklaşmasında görülür. Tutkuçbay'ın onu hırsızlığa yönlendirmesine rağmen bunu reddetmesi, onursuz bir yaşam yerine kuyunun karanlığını tercih etmesi de aynı direnişin bir göstergesidir. Bu küçük ama anlamlı karşı çıkışlar, daha büyük bir mücadelenin temelini oluşturur.

1916 yılında Çarlık yönetiminin her yüz haneden on dokuz erkek istemesiyle ilgili emir geldiğinde, köy halkı büyük bir yasa sürüklenir. Anneler tek oğullarına sarılır, yaşlılar gözyaşlarını gizleyemez. Korku ve çaresizlik topluluğun üzerine çöker. Herkesin ne yapacağını bilemediği bu anda Arstan elinde mızrağıyla halkın karşısına çıkar. O, onlara kolay bir zafer vaat etmez; güçlü Rus İmparatorluğu'nun hemen yenileceğini de söylemez. Sadece halkına tek bir gerçeği hatırlatır: Birlik olmalı ve kaderleriyle birlikte yüzleşmelidirler. Ardından atına biner ve yaklaşan felaketin içine doğru ilerler.

Ayaklanma da eserde büyük bir insanlık trajedisi olarak anlatılır. Mızraklarla donanmış Kırgız atlıları, tüfekli Rus askerlerinin karşısına çıkar. Savaşın eşitsiz olduğunu bilmelerine rağmen mücadele ederler; çünkü teslim olmak, oğullarının ellerinden alınmasına ve halklarının ruhunun kırılmasına izin vermek anlamına gelir. Birçok insan hayatını kaybeder. Arstan'ın atı savaş sırasında yaranılır ve direnişçiler kanlı topraklar üzerinde geri çekilmek zorunda kalır.

Ancak direniş yenilgiyle sona ermez. Arstan, sürgün yıllarında da insan onurunu savunmaya devam eder. Güçsüz bir kadını korumak için Sanan'a karşı çıktığında, Ürümçi'de zincirlerini kırıp özgürlüğüne kavuşmak için kaçtığında aynı kararlılığı gösterir. Bu mücadele sonunda Issık-Köl kıyısında trajik bir biçimde noktalanır. Arstan ve Vasiliy, farklı halklardan gelmelerine rağmen, son anlarında yanyana savaşır. Böylece eser, özgürlük mücadelesinin yalnızca kazanmakla ilgili olmadığını; insanın son nefesine kadar onurunu ve insanlığını koruma çabası olduğunu gösterir.

Örnek Sahne: Direnişin en belirleyici anlarından biri, Çarlık emrinin köye ulaşmasından sonra halkın toplandığı sahnedir. Aileler, tek oğullarının zorunlu çalışmaya götürüleceğini bilerek büyük bir acı yaşar. Çaresiz kalan halk, boyun eğmenin kendilerini koruyacağını umarak imparator adına bir at kurban eder. Tam bu sırada Arstan elinde mızrağıyla kalabalığın karşısına çıkar. İnsanlar ne yapmaları gerektiğini sorduğunda onlara sahte bir umut vermez. Birlik olmaları ve kaderleriyle birlikte yüzleşmeleri gerektiğini söyler; ardından haksızlığa karşı koymak için yola çıkar. Bu sahnede, yoksul bir çobanın elindeki mızrak yalnızca kişisel bir cesaret göstergesi değildir; aynı zamanda bütün bir halkın sessiz öfkesinin ve özgürlük arzusunun sembolüne dönüşür.

Hayatta Kalma: Direnç ve İnsan Onuru

Eserde direnç, duygularını kaybetmiş, katı bir dayanıklılık olarak değil; fırtına karşısında eğilen ancak kırılmayan bir söğüt ağacı gibi, insanın acılar karşısındaki esnek gücü olarak sunulur. Bu direnç, insanın yaşadığı zulümlere rağmen insanlığını kaybetmeyi reddetmesidir. Arstan hayatı boyunca onu değersizleştirmeye çalışan sayısız acıyla karşılaşır: Emeğinin karşılığını alamaz, herkesin önünde aşağılanır, eşkıyalar tarafından vurulur, kuyuya hapsedilir ve sonunda köle olarak satılır. Ancak umutsuzluğa kapılması beklenen her anda o yeniden ayağa kalkar; yaralarını taşır ama yürümeye devam eder.

Arstan'ın onuru, özellikle yapmayı reddettiği şeylerde ortaya çıkar. Tutkuçbay onu hırsızlığa yönlendirdiğinde, kolay yolu seçmez; aç kalmayı onursuz bir yaşama tercih eder. Ürümçi'de esir edildiğinde ve bir hayvan gibi görüldüğünde bile kendi değerini kaybetmez. Sabırla bekler, çevresini gözlemler ve kaçışını planlar. Onu harekete geçiren şey nefret değil, ailesine ve özgürlüğüne duyduğu bağlılıktır. Bu direnç ona büyük acılar yaşatır; çünkü Arstan yoksul, yaralı ve kayıplarla dolu bir hayat sürerken, zalim insanlar zenginleşmeye devam eder. Ancak o, ahlaki değerlerinin elinden alınamayacak tek gerçek varlığı olduğunu bilir.

Bu onurun en büyük sınavı dönüş yolculuğunda yaşanır. Esaretten kurtulduktan sonra Arstan, karısını ölüm döşeğinde ve yurdunu harap hâlde bulur. Buna rağmen öfkeye ve umutsuzluğa teslim olmaz. Küçük oğlunu omzuna alarak dağların ötesine uzanan uzun yolculuğa başlar. Çocuğunu açlık, soğuk ve yorgunluk içinde koruyarak taşır. Onun direnci, yalnızca hayatta kalmak için değil; insan olarak kalabilmek içindir. Arstan'ın bedeni yenilebilir, ancak ruhu asla teslim olmaz.

Örnek Sahne: Arstan'ın onurunu en açık biçimde gösteren sahne, Tutkuçbay'ın onu ölüme terk ettiği kuyudan kurtulduktan sonra yaşanır. Aç, güçsüz ve üzeri çamur içinde kalan Arstan, kendisine yiyecek ve barınak teklif eden bir grup hırsızla karşılaşır. Karşılığında onların arasına katılması istenir. Bu teklif, yaşadığı bütün acılardan sonra kolay bir çıkış yolu gibi görünebilir. Ancak Arstan, hırsızların elde ettiği mallara bakar ve onların yaşam biçimini kabul etmeyi reddeder.

Sıcak ateşi ve güvenli barınağı geride bırakarak soğuk geceye doğru tek başına yürür. Açlığı ve belirsizliği, nefret ettiği insanlara dönüşmeye tercih eder. Bu seçim, onun gerçek özgürlüğünün dış koşullardan değil, kendi vicdanını ve insanlığını koruyabilmesinden kaynaklandığını gösterir.